

Národno zavest buditi in krepčati je toraj vsakega Slovenca dolžnost, in posebno národnih čitavnic visoka naloga. One so središča, v kterih se imajo duševne domoljubne moči navduševati in uriti. One so, rekel bi, národne straže, in glasniki matere Slave, ki imajo neprenehoma narod dramiti, in pa skrbno paziti, da več ne zaspí.

Dopisi.

Iz Varaždina 2. nov. = Kamor koli se ozreš, vidiš čvrsto, narodno gibanje; tû se utemeljujejo čitavnice, tam slavé národne svečanosti in obhajajo veselice. Povsod ustanovljujejo se društva domoljubov, kterih skrb je: nabirati potrebnih véd in znanosti na korist in srečo narodu. Vsak hrepení po napredku, po omiki; vsakega poštenega domoljuba navdaja ljubezen do domovine, do naroda svojega. Posebno pa goré srca navdušene mladeži naše za blagor domovine, ki bode nekđaj zastopala slavne možé, stopivša na polje javnosti. Utemeljuje si društva, izdava zanimive in podučne listove, podpira književnost, zbira si in piše razne sestavke in pesmice njezne in mlade dôbe, ter jih posvečuje mili majki Slavi. Blaga prihodnost nas čaka! Tudi naša gimnazijska mladež ni zaspana. Že minulo leto sprožilo je nekoliko rodoljubov misel, da si napravi čitavnico. Česar smo želeli, se je vresničilo ravno sedaj, ko nam je dovoljena čitavnica. Kako nas je ta novica razveselila, priča število udov. Čeravno nas je tû v gornji gimnazii malo, vendar že štejemo 80 udov. Odprla se bode 11. t. m. s petjem, z deklamovanjem in govori. Razun obilno mnogovrstnih knjig imeli bodemo 10 časnikov, izmed kterih bodeta 2 slovenska, „Novice“ in „Slov. Glasnik“; en česk, drugi pa hrvaški in srbski. Hvale vredno je tako početje; pa zato želi vsak, da nam čitavnica vrlo napreduje v vsakem obziru, ter nam obrodí obilo dobrega sadú.

Iz Tomina. (Odhod gosp. dr. Lavriča.) Za 5 dni potem, ko se je predragi naš ljubljenec pri „besedi“ javno poslovil od prijatelov svojih, obhajali smo (26. oktobra) njegov odhod iz Tomina. 36 oseb, med kterimi je bil tudi g. c. k. okrajni načelnik z več družimi gosp. uradniki, čitavnični predsednik z lepim številom družtenih članov, potem tudi drugi prijatli in spoštovavci gosp. doktorja in vsi tominski pevci so se zbrali omenjeni dan okoli 2. ure popoldne pred njegovim stanoviščem in ga spremili peljaje se na 9 vozovih 3 ure daleč. Neštevilna množica ljudi je bila prišla gledat tega slovesnega in ginljivega odhoda. Veliko izmed njih smo vidili, da so s solznimi očmi od njega slovó jemali. Pridši do Ročinja se ustavimo v neki gostivnici in ostali smo tukaj 2 uri skupaj. V poslušanji veselih in ginljivih pesem, v prijateljskih razgovorih in napitnicah je nam čas le prehitro potekel. Gospod doktor sam napije najprvi svoji ljubljenci materi Slavi, naj živi! Za tem napivajo drugi pa njemu na slavo in srečen odhod. Gospod čitavnični prvosednik se mu srčno zahvali za neštevilne zasluge njegove in prizadeve za čitavnico. On pa odgovorí na to, da zavolj tega mu ne gré nikaka zahvala, kajti vse, kar je storil, je bil kot Slovan storiti dolžan, in da le njegova dolžnost je, zahvaliti se za skazano mu prijaznost in ljubezen. Dalje je napil vsem zbranim prijatlom skupaj in gosp. okrajnemu načelniku še posebej, pa tudi vrlih naših Slovenk domá ni pozabil. Srce mu je bilo močno ginjeno. Prosil je pevce, naj ne pojejo tužnih in žalostnih pesem, ampak le kaj veselega in navdušljivega. Najbolj mu je dopadla Vilharjeva „Na goro“ in Razlagova „Domovina“. Obljubil nam je, da nas pride obiskat pri prvi veliki besedi, in rekel, da prijateljska ta zveza med nami in njim ima ostati za zmirom. — Na to spregovorí čitavnični

tajnik tako-le: „Gospodje! naše srca so zdaj tako živo ginjene, da ne veselih pesem glas, ne dobrega vinca moč jih nam ne more razveseliti. Vzrok te srčne tuge je vsacemu izmed nas predobro znan, zato ni treba, da ga imenujem. Al ravno ta bridkost budi v meni nov sladek spomin — spomin namreč, da mati Slovenija ima mnogo sinov, ki se med sabo presrečno ljubijo. Napimo toraj na večno bratovsko slogo vseh Slovencev.“ — „Živila sloga!“ odmeva na to. Brž za tem vstane blagi gospod doktor in reče z omiljenim glasom: „Gospôda! Ura ločitve se je približala. Zahvalujem se vam iz srca za vse. Ostanite z Bogom!“ Podá roko vsacemu posebej in gré spremljan od vseh do ceste, kjer ga čaka voz, ki ga nam odpelje. Tû na razhodišči še pevci zapojejo: „Bodi zdrava domovina!“ — in v tem se odpelje spred naših oči. V blagi spomin naše odkritosrčne ljubezni mu poklanjamo sledeči dve pesmici, kteri saj to ceno imate, da so besede hvaležnih src.

Gosp. dr. Lavriču za slovó.

Sonet.

Letijo tičice v spomladne kraje,
Adijo ljubice! jim deček viče:
Vrnite kmalo se na naše griče,
Radostni Vesni sladko prepevaje.

In ko prirode kinč v jeseni zgine,
Čutljiva deva srčnomilo vzdihá,
U tugi umrlim cvetkam glavce vihá,
Za njo prehude to so bolečine.

Al bolj še nam, ko Ti nas češ pustiti,
Srce v prsih tugepolno bije,
Ločitve sile ga grozé razbiti,

Ostani še, ostani! žalo vpije.
Vesela pomlad s Tabo če prekliti,
Odití s Tabo sladke harmonije.

Eden goriških gimnazijalcev.

Govor pri besedi 21. oktobra.

Častita gospôda, prijateljski zbor!
Nocoj besediti preteško m' je skor.
Podoba plašljiva mi igra pred očmi,
Ki srce čutljivo v žalost topí.
Preteška ločitev se bere naz njo,
Najljubše podaje k slovesu roko.
On je bil duša vseh veselic,
In živo je čutil Slovencev poklic;
Z lučjo omike je svetil vselej,
Z naukom in zgledom je kazal naprej.
Njegove zasluge in djanja med nam',
Tako se svetlijo kot iskre in plam.
Čitavnici grenjka dogodba je to,
Od tacega člana jemati slovó.
V imenu vseh udov mu kličem s srcá:
Naj sprime ga sreča ko proč se podá!
Slovesno obljubo mu dela zdaj Tmin,
Da večno ohranit' če njega spomin.

V. L.

Iz Tomina. (Naznanilo.) 18. dan t. m. bomo imeli v naši čitavnici „malo besedo“; deklamovale bodo naše mlade deklamatorce, en gospod bo pa govoril o dolžnosti domoljuba. 2. decembra je občni letni zbor. K temu vabimo prijazno vse ude čitavnice naše.

Iz Tržiča 1. listop. — 1. vinotoka se je tudi v naši glavni šoli podučevanje pričelo. Vpisalo se je v štiri razrede 253 otrok (med njimi tri iz Koroške zaradi slovenščine); ako pri tem broji ostane, bo število učencev konec šolskega leta za 15 više od lani. — Z letošnjo letino nimajo naši bližnji kmetovavci nikakošne pritožbe. Posebno ste se zelje in repa kaj dobro obnesle; vidil sem nedavno v neki hiši repo, ki je 7 funtov tehtala. Koruna je pa malo zdravega; nekako črn je in še to, kar ga je, je večidel drobiž. Žita so sploh rodovite bile. Tudi reja murbinih dreves se pri nas od leta do leta zeló povzdiguje. Zdravi!

Ivan T.

Iz Ljubljane. V pondeljek je g. H. Sattler odprl svoj svetovid (kosmoramo), o katerem se pač po pravici govori, da je prvi na svetu. Res moremo veseli biti, da ga moremo tudi mi viditi. Zato naj nihče ne zamudi, da ogleda svet, ki ga mu pred oči postavlja Sattlerjeva kosmorama. Tù ne vidiš le navadnih podob (slik); tù vidiš vse, kakor je v resnici. Gosp. Sattler je sam bil v teh krajih, ktere nam svetovid njegov kaže, in ker je umeten malar (slikar), je po naturi vse na drobno posnel in na platno z oljem izmalal; še druga umetnost pa je pri tem, da vsaka podoba se povekša s povekšavniki (povekševavnimi stekli ali glaži) in tako s pomočjo svetlobe, kadar skozi lukalo (kukalo) v podobo gledaš, se ti pokaže, kakor da bi stal pred mestom, ktero ogleduješ, ali da si v cerkvi itd. Gospod Sattler nam bo pokazal 90 različnih imenitnost sveta, in sicer na 6 razdelkov razvrstjenih, tako, da vsak razdelek bo obsegal 15 stvari in bode vsak na ogled postavljen cel mesec. — Prvi razdelek svetovida, ki ga nam je zdaj odprl, obsega sledečih 15 stvari: 1) Mesto Benetke, ktero so Slovani začeli zidati; mesto, ki je v tem edino na svetu, da je tako rekoč iz morja izlezlo na 72 otocih, in šteje 308 mostov, ki so napeljeni čez 135 kanalov; mesto, ki ima 27.918 hiš z veličanskimi palačami in cerkvami. 2) Cerkev sv. Petra v Rimu, kakor je od znotraj; 200 let je 8 papežev to cerkev — vso iz marmeljna — zidalo; stroški so znesli čez 200 milijonov frankov. 3) Išel, slavni trg s toplicami v gornji Avstrii, kamor gospôda in tudi naša svetla cesarska rodovina poleti rada zahaja. 4) Tisoč otokov v reki sv. Lorenca v Kanadi v severni Ameriki. Reka sv. Lorenca je na enem kraju tako široka, da jo imenujejo jezero tisočernih otokov. 5) Rumily Meidan, véliki trg v Kairi, imeniten po svoji obširnosti in zavoljo krasnih mošej, to je, turških cerkev okoli njega; vse živo je ljudi na tem trgu, ki se razveseljujejo in mnogotere burke uganjajo. 6) Podzemeljski vodnjak pri vasi Bolonhen v Jukatanu; skozi eno luknjo pada svitloba v ta vodnjak, skozi drugo luknjo pa se gré po lestvicah, 80 čevljev dolgih, na dno vodnjaka. 7) Ognjenik Vesuv na Neapolitanskem, kateri leta 1834 strašen ogenj iz sebe meče. 8) Veličansko poslopje obrtnijske razstave, ki je leta 1862 bila v Londonu; vidi se iz tega poslopja v notranji prostor, kjer je omenjeno leto 1862 čez 27.000 obrtnikov svoje blago na ogled stavilo. 9) Avstrijska ladija Karlo, ko se pelje skozi morsko ožino Gibraltarsko, z njo pa drví marokansk morsk razbojnik. 10) Mesto Beirut; zadej se vidi gora Libanon. Beirut je nenavadna ostaja popotnikov v Sirijo in sveto deželo. 11) Gledišče v Taormini in ognjenik Etna v Sicilii. Med vsemi evropejskimi gorami, ktere ogenj iz sebe mečejo, je Etna najviša (10.000 čev. visoka) še viša kakor naš Triglav. 12) Razvaline Rameseum-a v Tebah v Egiptu. Poslopje velikansko, po kralji Ramses-u III. tako imenovano, ki ga je sezidal pred 3000 leti, kaže tudi v razvalinah še, kakošnji mojstri v stavbah in zidarijah so nekdanji Egipčani bili. Znamenito je, da vsak cegel pod tem kraljem je bil zaznamovan z imenom njegovim. 13) Damašk, glavno mesto v Sirii; tù so kraji, o katerih sv. pismo govori, kader pripoveduje to ali uno od sv. Pavla itd. 14) Razgled s planine durcherske v fušerski dolini v Pinegavi. 15) Samostan St. Saba med Jeruzalemom in črnim morjem. Ta samostan, obdan z zidovjem in stolpi, je bolj trdnjavi kakor kloštru podoben; tù so iskali menihi zavetja o napadih Beduincev; okoli 20 grških menihov stanuje zdaj tukaj.

— Po večletni navadi je tudi letos (in sicer v nedeljo popoldne) katoliška družba rokodelskih pomoč-

nikov, ki so deloma domači, deloma ptujci, napravila veselico, pri kateri so se pele slovenske in nemške pesmi, deklamovale resna in zabavna pesem: „Klic po domovini“ in „Komú bom vstregel?“, pa igrale dve nemške gledišne igri: Körnerjev „Josef Heydrich“ in Langov „Bürgersinn“. Kakor že večkrat so tudi danes pokazali igravci, da se znajo dobro sukati na gledišču, pa tudi dobro deklamovati in peti. Polna dvorana je z glasno pohvalo sprejela večidel vse, kar je poslušavcem ponudila lepa ta večernica v slovenski in nemški besedi po pravilu ravnopravnosti: „vsakemu svoje“. Vodja družbeni, prečastiti gosp. dr. Vončina, je za svoj veliki trud mogel zadovoljen biti z izidom veselničnim.

— 29. u. m. je družba v pomoč učiteljskim vdovam in sirotam imela občni zbor, pri katerem so bili ti le odborniki izvoljeni: L. Bélar, J. Eppich, M. Ivanetič, A. Praprotnik, M. Putre, Fr. Raketelj, J. Schott in J. Trojar.

— V sredo in petek so bile konecletne preskušnje učencev tukajšne živinozdravilske šole. Počastil je te preskušnje s svojo pričujočnostjo deželni odbornik gospod dr. Supan; izpraševala sta učenika dr. Bleiweis in gosp. Skalè: gosp. Andrej Fleišman ni mogel izpraševati iz botanike, ker je že več tednov bolán. Bog daj, da za domovino vseskozi nevtrudljivo delavni mož kmali zopet zadobi trdno zdravje.

Novo šolsko leto za učence kovaške in živinozdravniške šole se začne 14. dne prihodnjega mesca decembra. To se daje na nektare vprašanja s tem pristavkom na znanje, da popolni razglas o teh šolskih zadevah pride v „Oglasniku“ prihodnjih „Novic“, in da naj učenci, ki želijo kovaško ali živinozdravilsko šolo prihodnje leto obiskovati, se začno v šoli na Poljanah oglaševati prve dni prihodnjega mesca.

— „Narodne Novine“ pretresajo z veliko, pa zasluženo pohvalo besedo gosp. Davorina Jenkota, govori o znanih „muzikalnih receptih“, ki so jih prinesli „Bl. aus Krain“ o filharmoničnem društvu itd. itd., pa sklepajo svoj spis s tem, da pravijo: „A najviše dopada nam se, da čitaonica vieštinu g. Fabiana nudi svakomu Ljubljančanu, koi imade dar i sposobnost za pievanje; jerbo što vlada i zemaljski sabor i gradsko vieće i filharmoničko društvo nije bilo kadro, da uvede u život, to je učinilo privatno društvo, t. j. čitaonica, u kojoj se svaki muže bezplatno učiti pievanje“.

— Na smrt obsojeni glasoviti razbojnik Danè je te dni umrl; umrl pa je tudi neki lašk vojašk duhoven frančiškanskega reda, ki je bil, kakor Danè, na ljubljanskem gradu v jetnišnici že 4 leti. Govori se, da sta se zavdala s strupom, ki sta ga postrgala z vžigavnih klinčkov. Je li to resnica ali ne, ne vémo; čudno se nam zdi, kako da sta prišla do klinčkov.

— Po graški „Tagesp.“ bode knez Windischgrätz prihodnji mesec na svojih grajšinah v Planini napravil vélik medvedji lov, kterege se bojo udeležili Njih Veličanstvo cesar, mnogi nadvojvodi in drugi veliki plemenitniki.

— Prestvarile se bojo nekako založništva in vredništva vladnih časnikov po vseh avst. deželah. Bil je unidan iz tega namena c. k. ministerski svetovavec dr. Beck tudi v Ljubljani zavoljo „Laib. Zeitg.“ Kakor se govori, misli c. kr. vlada ob novem letu vse take časnike v svojo roko vzeti.

Iz Ljubljane (Oklic častitim udom čitavnice). V nedeljo, 22. dan t. m., je v čitavnici naši „beseda s plesom“. Dvorana se bo ta večer svojim gostom pokazala v novi, lični opravi. Beseda se začne ob 8. uri zvečer.

Odbor za besede in ples.